

Sarah Wikner

VARIATION I SVENSKAN I HELSINGFORS. FONETISK KVANTITET I FÖRHÅLLANDE TILL OLIKA SOCIALA VARIABLER OCH KONTEXTER

Variation in Helsinki Swedish. Phonetic quantity in relation to different social variables and contexts

This paper deals with the variation and co-variation of some language features in Helsinki Swedish. The features in focus are phonetic quantity in stressed V:C syllables, final -r in verbs in present tense and plural nouns, phonetic quantity in VC sequences (in a specific set of words), the pronoun variants *di-dåm* for third person plural, Finnish words and English words. Previous research has shown that these features have varied socially in Helsinki and that people give different variants different social meanings. The main purpose of this study is, therefore, to investigate the relationship between variation of these features and some “traditional” social variables (i.e. age, gender, origin of parents.). The aim is also to look at the variation in different contexts, informal conversations and formal interviews. Whereas earlier studies mainly have adopted a quantitative approach and focused on the relationship between variation between socially defined groups, this study adopts an individual perspective and investigates what people using the same (combination of) language features eventually have in common according to social variables.

For the study, spontaneous speech data from 34 speakers living in Helsinki and its surroundings were analysed. The results show, generally, that some variants are more likely to be used by older people and, on the other hand, that some variants are more likely to be used by younger people and/or in informal contexts. However, there were always exceptions and, consequently, no clear correlation between language variation and the investigated social variables. It is argued that peoples’ use of different variants are not depending on “traditional” fixed social categories alone, but to a wider extent on more complex external factors, such as lifestyle, identity, networks and attitudes. The results arise theoretical and methodological questions about what kind of external variables sociolinguistic research should operate with and to what extent it is motivated to divide people into groups based on social variables beforehand.

1. Bakgrund och syfte¹

I den här artikeln undersöker jag den talade svenskan i Helsingfors ur ett sociolinguistiskt variationsanalytiskt perspektiv. Undersökningen kan ses som en uppföljning av tidigare variationslingvistiska studier om svenskan i

¹ Den studie som presenteras i den här artikeln har finansierats av Svenska litteratursällskapet i Finland. Jag vill rikta ett ovärderligt tack till professor Saara Haapamäki för upprepade genomläsningar och kommentarer till tidigare versioner av denna text.

Helsingfors, samtidigt som fokus ligger på en sådan kombination av språkdrag som inte undersökts tillsammans tidigare. Fokusvariablerna är konsonantkvantitet i segmentföljden lång vokal plus tonlös konsonant i betonad stavelse och finalt -r i verbens presensformer och substantivens pluralformer. Variationen av dem studeras dels i förhållande till varandra, dels i förhållande till variationen av de språkliga variablerna kort- och långstavighet, pronomenvarianterna *di-dåm* för tredje person pluralis och användningen av finska och engelska ord. När jag undersöker variationen tar jag också hänsyn till en del utomspråkliga och kontextuella faktorer. De utomspråkliga faktorer jag beaktar är kön, ålder, födelse- och uppväxtort, utbildningsnivå, språklig bakgrund, föräldrarnas hemort och utbildningsnivå. De kontextuella faktorer jag tar hänsyn till är samtalsituationen, närmare bestämt skillnaden mellan inspelade vardagssamtal och intervjuer, och den språkliga (främst fonetiska) kontexten.

De språkliga variabler som undersöks har valts utgående från tidigare forskning om svenskan i Helsingfors. Ur ett variationsanalytiskt perspektiv har svenskan i Helsingfors tidigare undersökts av Mirja Saari (1975, se även Pinomaa 1971), Mikael Reuter (1982), Leif Nyholm (1984) och Therese Leinonen (2013, 2015). Saaris undersökning fokuserar på syntaktisk variation, medan de övriga undersökningarna fokuserar på variationen av fonologiska och morfologiska variabler.

Reuter (1982) har undersökt fonetisk kvantitet, bl.a. konsonantkvantitet i segmentföljden lång vokal plus tonlös konsonant i betonad stavelse. Hans undersökning visar att ett uttal med lång vokal och (över)lång konsonant, så att t.ex. *prata*, *söka* och *visa* uttalas [pra:t:a], [sö:k:a] och [vi:s:a] (och inte [pra:ta], [sö:ka] och [vi:sa]), var kännetecknande för personer i högre socialklasser på 1970- och 1980-talen i Helsingfors. I den meningen har varianten åtminstone tidigare uppfattats som ett högprestigedrag och t.ex. associerats med scenspråket på Svenska Teatern. Reuter (1982:100 ff) kallar fenomenet för *konsonantförlängning*, men påpekar samtidigt att det är en förenklad benämning. I grunden handlar det om förhållandet mellan vokalens och konsonantens varaktighet. I [pra:ta] är vokalen längre än konsonanten, medan vokal- och konsonantkvantiteterna i [pra:t:a] närmar sig varandra (se Reuter 1982:100 ff och Leinonen 2015:168 ff för mer detaljerade diskussioner om fenomenet). När jag i den här artikeln skriver om *konsonantförlängning* eller *förlängd konsonant* är det varianten [pra:t:a] jag syftar på.

Också Leinonen (2013, 2015) har studerat fonetisk kvantitet i segmentföljden lång vokal plus tonlös konsonant i betonad stavelse i Helsingfors, Åbo, Vasa och Mariehamn. Hennes material är från 2000-talet och undersökningarna kan således ses som en uppföljning av Reuters. Undersök-

ningarna visar också på liknande resultat. Gällande Helsingfors visar de att förlängda konsonanter var vanligare bland högutbildade än lågutbildade personer, medan en jämförelse mellan städerna visar att förlängda konsonanter var vanligast i Helsingfors och bland äldre personer i Åbo.

Ett annat kvantitetsfenomen som Reuter (1982) har undersökt är kortstavighet. Det innebär att både vokalen och konsonanten i betonad stavelse uttalas kort, t.ex. [bara], [mina] och [redan] istället för [ba:ra], [mi:na] och [re:dan] (se Reuter 1982:166 ff för en utförlig beskrivning av fenomenet). Kortstavigt uttal är vanligt i de svenska dialekterna i Finland, medan den motsvarande varianten med lång vokal i betonad ställning tidigare har ansetts vara standard- och prestigevariant. Enligt Reuters undersökning var kortstavighet kännetecknande för arbetarklassen i Helsingfors på 1970- och 1980-talen, medan den långstaviga formen karakteriserade den bildade Helsingforssvenskan. Numera torde kortstavighet emellertid vara vanligt även i det finlandssvenska standardtalspråket. Jenny Stenberg-Siréns (2015) undersökning om kvantitet i nyhetsuppläsningar under perioden 1970–2009 visar t.ex. på en ökad tendens till kortstavigt uttal i nyhetsprogrammen. Hon tolkar detta som ett tecken på att det kortstaviga uttalet har befast sin ställning i det finlandssvenska standardtalspråket.

Det finns emellertid en skillnad mellan vilka ord som kan uttalas kortstavigt (i det finlandssvenska standardtalspråket) utan att uppfattas som dialektala och vilka som inte kan det (Reuter 1982:176 ff, Leinonen 2015: 80–81). Enligt Reuter (1982:177) måste den korta stavelsens vokal alltid följas av en tonande konsonant för att kortstavigt uttal ska vara gångbart och inte uppfattas som dialektalt (t.ex. *bara*, *hela*). Det gäller ändå inte alla ord där vokalen följs av en tonande konsonant (t.ex. *bära*, *tala*). Ord där vokalen följs av en tonlös konsonant (t.ex. *läsa*, *äta*) kan inte uttalas kortstavigt utan att uppfattas som en dialektal variant (se även Reuter 1982:184–185 om attityder gentemot kortstavigt uttal i olika typer av ord).

Nyholm (1984) har tidigare undersökt variationen av ett antal fonologiska och morfologiska variabler i svenskan i Helsingfors. Han har t.ex. undersökt finalt -r i verbens presensformer och substantivens pluralformer och pronomen i tredje person pluralis (varianterna *de*, *di* och *dåm*). Vad gäller finalt -r visade hans studie att bortfall av -r var kännetecknande för yngre personer, män och personer med arbetarbakgrund. Det samma gällde pronomenvarianten *dåm* för tredje person pluralis. Varianten *di* var alltså vanligare bland äldre personer, kvinnor och personer med hög utbildning. Den var också vanligare bland infödda helsingforsare än bland inflyttade. Varianten *de* förekom endast i enstaka fall och kan enligt Nyholm därmed ses som en skriftspråklig variant, medan huvudvarianterna i talspråket är *di* och *dåm*.

Gemensamt för ovan nämnda undersökningar om svenskan i Helsingfors är att variationen har undersökts ur ett kvantitativt perspektiv och fokus har legat på att hitta samband mellan variationen och olika utomspråkliga variabler. De har visat att det funnits en variation som har kunnat kopplas till sociala kategorier som ålder, kön, socioekonomisk tillhörighet, utbildning och regional härkomst.

Tidigare folkdialektologisk forskning har visat att människor också uppfattar en social variation i Helsingfors. I Wikner (2014), (2017) och Haapamäki & Wikner (2015) har jag på olika sätt undersökt hur människor uppfattar svenskan i Helsingfors, vilka språkdrag de ser som typiska för den, huruvida de uppfattar att språkdrag varierar, vilka sociala betydelser de tillskriver olika varianter och hur uppfattningarna förhåller sig till faktiskt språkbruk. De språkdrag som informanterna oftast kopplade ihop med Helsingfors i allmänhet, eller med olika typer av sociala grupper i Helsingfors, var förlängda konsonanter och vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall, men också knarr, nasalitet, finska ord och engelska ord. Med *vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall* (eller förkortat *vokalförlängning vid r-bortfall*) avser jag ett uttal där finalt -r faller bort och ersätts av förlängd slutvokal i verbens presensformer och substantivens pluralformer, så att t.ex. *jag talar* blir [ja ta:la:] och *två stolar* blir [två sto:la:]. Det är alltså inte fråga om finalt r-bortfall i sig, utan en uttalsvariant där slutvokalen dessutom förlängs betydligt till följd av r-bortfallet. Informanterna i Wikner (2014, 2017) uppfattade draget som informellt, i många fall även som något ovårdat och typiskt för yngre personer. Konsonantförlängning uppfattade somliga å andra sidan som ett formellt och prestigefyllt drag i positiv bemärkelse, medan andra kopplade ihop det med ett högfärdigt beteende och hade negativa attityder till det. Det fanns emellertid också informanter som inte tillskrev konsonantförlängning eller vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall några särskilda betydelser över huvud taget, utan såg dem som typiska för Helsingfors i allmänhet. Det fanns också sådana informanter som inte hade några mentala representationer alls av dragen.

Det övergripande syftet med den här undersökningen är att studera variationen av konsonantkvantitet i segmentföljden lång vokal plus tonlös konsonant i betonad stavelse och finalt -r i verbens presensformer och substantivens pluralformer i ett samtalsmaterial från Helsingfors. Jag söker svar på följande forskningsfrågor:

- Finns det ett samband mellan variationen av fokusvariablerna och variationen av kort- och långstavighet, pronomenvarianterna *di-dåm* för tredje person pluralis och användningen av finska och engelska

ord? Finns det alltså en samvariation och vilka variabler samvarierar i så fall?

- Hur förhåller sig variationen av fokusvariablerna till varandra? Finns det alltså en samvariation mellan konsonantkvantitet och finalt -r?
- Kan variationen av fokusvariablerna kopplas till de utomspråkliga variablerna kön, ålder, födelse- och uppväxtort, utbildningsnivå, språklig bakgrund, föräldrarnas hemort och utbildningsnivå?
- I vilken mån kan variationen av fokusvariablerna förklaras utifrån kontexten? Jag studerar både den språkliga/fonetiska kontexten och samtalssituationen (skillnaden mellan intervjuer och vardagssamtal).
- Kan variabelvarianterna konsonantförlängning och vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall kopplas ihop med olika grader av formalitet och prestige? Kan de beskrivas som formalitets- och/eller prestigemarkörer?

Den sistnämnda frågan syftar jag till att svara på genom att koppla variationen av konsonantkvantitet och finalt -r till de övriga språkliga variablerna och till samtalssituationen. På basis av tidigare forskning tänker jag mig att ett språkbruk som kännetecknas av långstaviga former och pronomenvarianten *di* uppfattas som mer formellt än ett språkbruk som kännetecknas av kortstaviga former, pronomenvarianten *dåm* och finska och engelska ord. Som nämndes ovan har tidigare folkdialektologisk forskning visat att konsonantförlängning kan uppfattas som ett formellt och prestigefyllt drag, som inte sällan kopplas ihop med människor med hög socioekonomisk status. Vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall uppfattas i sin tur ofta som ett informellt och ungdomligt drag (Wikner 2014, 2017). Jag är därför intresserad av att undersöka huruvida det förekommer ett sätt att tala som kännetecknas av konsonantförlängning, långstaviga former och pronomenvarianten *di* och som då skulle kunna beskrivas som en formell stil. På motsvarande sätt är jag också intresserad av att undersöka huruvida det förekommer ett sätt att tala som kännetecknas av vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall, kortstaviga former, pronomenvarianten *dåm* och finska och engelska ord och som då skulle kunna beskrivas som en informell stil. Jag kommer också att jämföra variationen av fokusvariablerna i olika materialtyper. I den här studien består mitt material av inspelade vardagssamtal, medan jag i Wikner (2017) undersökte konsonantkvantitet och finalt -r i ett intervjumaterial. Eftersom vardagssamtal mellan vänner och intervjuer mellan forskare och informanter rimligtvis uppfattas ha olika formalitetsgrad kan en sådan jämförelse säga något om språkdragens upplevda formalitetsnivå.

Artikeln är disponerad så att jag i nästa avsnitt börjar med att redogöra för mina teoretisk-metodiska utgångspunkter, varefter jag i avsnitt 3 beskriver mitt material och min analysmetod. I avsnitt 4 redovisar jag mina resultat, medan avsnitt 5 avslutningsvis ägnas åt en diskussion av resultaten.

2. Teoretiska och metodiska utgångspunkter

Ovan nämnde jag att de tidigare variationslingvistiska studierna om svenskan i Helsingfors har varit kvantitativa till sin karaktär och att fokus har legat på att förklara variationen med hjälp av olika sociala variabler. Ett sådant tillvägagångssätt har varit kännetecknande för sociolingvistiska variationsstudier överlag, allt sedan William Labovs (1966) klassiska undersökning om språklig variation i New York på 1960-talet. Vad gäller svenska varieteter kan man nämna Bengt Loman (1972, 1977), Bengt Nordberg (1972, 1982), Mats Thelander (1979), Eva Sundgren (2002), Anna Gunnarsdotter Grönberg (2004) och Marie-Charlotte Gullmets-Wik (2004) som ytterligare exempel på den här typens studier. Informanterna har valts utifrån vissa kriterier, så att t.ex. män och kvinnor och olika åldersgrupper är jämnt representerade. Informanterna har alltså delats in i grupper på basis av olika sociala faktorer på förhand och variationen har inte sällan granskats utifrån gruppgenomsnitt. Medeltalen för t.ex. olika åldersgrupper har jämförts med varandra och därigenom har man dragit slutsatser om förhållandet mellan ålder och användningen av olika varianter.

Den här typen av studier har Penelope Eckert (2012) beskrivit som sociolingvistikens första våg. En fördel med ett sådant tillvägagångssätt är naturligtvis att man kan arbeta med stora mängder material och komma fram till en generell beskrivning av den språkliga variationen på makronivå. En nackdel är å andra sidan att variationen på mikronivå förbises och att enskilda individer inte ges utrymme i analysen. Variationen inom grupperna tas m.a.o. inte i beaktande. Det betyder också att individer som på ett eller annat sätt skiljer sig från genomsnittet kan påverka gruppmedeltalet markant, vilket i sin tur kan leda till att medeltalet blir missvisande (se t.ex. Maehlum 1992, Singh 1996 och Cameron 1997 för kritiska diskussioner om den tidiga variationsanalysens fokus på kvantitativa metoder).

Ett annat problem, som många forskare har lyft fram (t.ex. Mendoza-Denton 2004, Coupland 2007, Eckert 2008, Maegaard 2014), är att de utomspråkliga kategorier som har tagits i beaktande har definierats på förhand. Därigenom har man från början utgått från att de är relevanta för den språkliga variationen och för språkbrukarna själva. De här problemen har tacklats inom sociolingvistikens andra och tredje våg, som Eckert (2012) beskriver

det. Också inom den andra vågen fokuserar man på relationen mellan språklig variation och olika sociala och/eller lokala kategorier, men genom att använda etnografiska metoder försöker man få fram konfigurationer som är skapade av språkbrukarna själva. Ett klassiskt exempel på en sådan studie är Labovs (1963) undersökning om språklig variation på Martha's Vineyard. Han fick bl.a. fram att variationen var beroende av informanternas inställning till turismen. Andra exempel är Eckerts (1989, 2000) egen etnografiska studie utförd i en skola i Detroit och Pia Quists (2005) undersökning utförd i en skola i Köpenhamn. Båda visar hur helt andra typer av sociala kategorier än de "traditionella" (alltså de som fokuseras inom den första vågen) är avgörande för hur eleverna orienterar sig i skolan, både språkligt och icke-språkligt, och hur språket används som identitetsskapande resurs i den lokala kontexten.

Inom sociolingvistikens tredje våg har man i viss mån frångått grupp-tänkandet och i högre grad börjat fokusera på den enskilda individen, sociala stilar och variationens sociala betydelse (Eckert 2012). Individen ses om en aktör som medvetet väljer att använda vissa språkdrag, och inte andra, i specifika kontexter. Med *social stil* avses individens sätt att använda och kombinera olika språkdrag (i olika kontexter) (Auer 2007, Coupland 2007). Med *social betydelse* avses i sin tur den sociala information ett visst språkdrag eller en kombination av språkdrag kopplas ihop med, eller m.a.o. indexerar (Silverstein 2003, Agha 2007, Eckert 2008, Johnstone & Kiesling 2008). Användningen av ett visst språkdrag kan t.ex. kopplas ihop med en viss ålderskategori, en bestämd geografisk tillhörighet och/eller en viss formalitetsnivå, men också med mer komplexa sociala kategorier, som t.ex. livsstil, eller med en kombination av olika kategorier. Enligt Michael Silversteins (2003) teori om indexikalisk ordningsföljd är de sociala betydelser språkdrag bär på i grunden beroende av samhällsliga ideologier och föreställningar, som delvis är kopplade till den enskilda individens personliga erfarenheter. Det betyder att de sociala betydelserna förändras över tid och kan variera från individ till individ (Silverstein 2003, Eckert 2008, Johnstone & Kiesling 2008).

Sociolingvistikens tre vågor är ett resultat av en naturlig teoriutveckling och vågorna representerar olika sätt att tänka och se på språklig variation, men de ska inte ses som tidsmässigt på varandra följande. Den studie som presenteras i den här artikeln har drag av både den första och den tredje vågen. Jag är intresserad av att undersöka huruvida det finns ett samband mellan användningen av olika språkdrag och en del sociala kategorier vad gäller svenskan i Helsingfors, men jag kommer inte att dela in mina informanter i grupper på basis av sociala faktorer på förhand. Jag undersöker i första hand informanternas användning av olika språkdrag på individnivå,

men i den mån det uppstår grupper av informanter som använder samma (kombination av) språkdrag granskar jag huruvida de har något gemensamt i sin bakgrund (jfr t.ex. Rabb 2014) och därigenom hoppas jag kunna säga något om förhållandet mellan språkbruk och sociala kategorier och/eller individuella sociala stilar. I och med att jag undersöker huruvida konsonantförlängning och vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall kan kopplas ihop med en formell respektive informell stil vill jag därtill diskutera deras betydelse som formalitetsmarkörer, men det är klart att mitt material inte tillåter mig att dra några vidare slutsatser om vilka sociala betydelser språkdragen indexerar för informanterna själva.

Med den här undersökningen vill jag bidra till den metodologiska diskussionen om grupperspektiv kontra individperspektiv, som särskilt under de senaste åren har varit aktuell inom sociolingvistik och -dialektologin. Jag vill också bidra med ny empirisk kunskap när det gäller uttryckligen svenskan i Helsingfors. Helsingfors som geografisk plats har därför varit utslagsgivande för valet av informanter (se avsnitt 3), vilket innebär en bakgrunds-föreställning om att regional härkomst är av betydelse för variationen. Men, precis som när det gäller andra utomspråkliga kategorier, är det förstås ingenting man kan ta för givet och som många forskare påpekat skulle det vara viktigt att inom variationsforskningen i högre grad än hittills (också) fokusera på vilken betydelse den geografiska platsen har för språkbrukarna själva (se t.ex. Britain 2002, Johnstone 2010, Vaattovaara 2012, Quist 2017). Mina tidigare folkdialektologiska studier har emellertid visat att de drag som står i huvudfokus i den här artikeln, dvs. konsonantförlängning och vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall, ofta är mycket starkt förknippade med Helsingfors som geografisk plats, både av talarna själva och av andra, och att de i själva verket aldrig associeras med någon annan stad (Haapamäki & Kvarnström 2014, Haapamäki & Wikner 2015).

Ett av syftena med den här artikeln är att studera huruvida konsonantförlängning och vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall har karaktär av prestige- och formalitetsmarkörer. Det gör jag genom att koppla dem till andra drag som på basis av tidigare studier kan sägas ha olika formalitetsgrad och genom att undersöka huruvida användningen av dragen skiljer sig mellan olika samtalskontexter. Med *markör* avser jag ett språkdrag som uppvisar social och/eller stilistisk variation. Olika varianter av en variabel kopplas alltså ihop med olika sociala kategorier (som i detta fall uppfattas ha olika hög prestige, t.ex. människor med olika hög utbildning) och/eller olika kontexter (som i detta fall uppfattas ha olika formalitetsnivå).

3. Material och metod

3.1 Material och informanter

Mitt material består av inspelade samtal med 34 personer från Helsingfors med omnejd. En del av informanterna är födda och uppvuxna i Helsingfors, medan en del kommer från andra delar av Helsingforsregionen (Esbo, Gran-kulla eller Vanda). Informanterna har kontaktats via olika typer av ideella föreningar.

Jag strävade efter en så jämn ålders- och könsfördelning som möjligt, men målet uppfylldes inte helt. I materialet ingår visserligen 17 kvinnor och 17 män, men det finns några fler yngre män och några fler äldre kvinnor. I hela materialet varierar åldern mellan 18 och 88 år (informanternas exakta åldrar framgår av tabellerna i avsnitt 4). Merparten av informanterna har hög utbildning (yrkeshögskole- eller universitetsexamen) eller studerar (vid gymnasium, yrkeshögskola eller universitet) för att skaffa sig en sådan. Tre äldre informanter har lägre utbildning. Det finns 29 enspråkiga personer och 5 tvåspråkiga (svenska-finska), utgående från vad informanterna själva har uppgett. Bakgrundsuppgifter om informanterna har samlats in med en enkät, som informanterna besvarade i samband med inspelningen. I enkäten frågades efter uppgifter om informanternas föräldrar (modersmål, hemort, utbildning), utbildning, utbildningsspråk och språkanvändning i vardagen. Där ingick också en fråga om hur informanterna skulle beskriva sitt eget språk och i vilken mån de upplever att de varierar den svenska de talar från situation till situation.

När jag kontaktade informanterna berättade jag att jag undersöker svenskan i Helsingfors och att jag t.ex. är intresserad av hur den har förändrats över tid och vilka språkdrag som kan tänkas vara typiska för den. Mer än så berättade jag inte om själva undersökningen. Jag bad informanterna umgås så ledigt som möjligt och försöka glömma att de blev inspelade. Majoriteten av informanterna har skött inspelningen på egen hand, utan att jag varit närvarande. En del av de äldre informanterna ville emellertid att jag skulle sköta inspelningsapparaturen, och i sådana fall har jag knäppt på bandspelaren och därefter avlägsnat mig till ett annat rum. I två samtal sitter jag tillsammans med informanterna, på deras önskan, men deltar inte nämnvärt i diskussionen. Jag gav inga förslag på samtalsämnen, utan informanterna fick själva välja vad de pratade om. Inspelningarna består av samtal mellan familjemedlemmar och/eller vänner. Samtalsdeltagarna känner alltså varandra mycket bra och samtalen är enligt min bedömning mycket lediga och avslappnade. Inspelningarna är mellan en halv timme och två timmar

långa. Antalet samtalsdeltagare i varje samtal varierar mellan två och sju. Samtalen har spelats in år 2012 och år 2017.

3.2 Transkription, excerpering och analysmetod

Jag har transkriberat alla intervjuer i transkriptionsprogrammet Transcriber. Jag har påbörjat transkriptionen 5–10 minuter in i samtalet. Excerperingen av variablerna har skett på följande sätt:

- (1) *Konsonantkvantitet i segmentföljden lång vokal plus tonlös konsonant i betonad stavelse:* Jag har excerperat de 30 första beläggen på segmentföljden tonlös konsonant efter lång betonad vokal hos varje informant och bedömt dessa med avseende på den tonlösa konsonantens längd. Alla informanter uppvisade emellertid inte 30 belägg under hela inspelningen; i sådana fall har jag excerperat alla belägg. För varje informant har jag beräknat den procentuella fördelningen av förlängd konsonant och icke-förlängd konsonant. Jag har excerperat ord där den tonlösa konsonanten är k, p, s eller t.
- (2) *Finalt -r i verbens presensformer och substantivens pluralformer:* Jag har excerperat de 30 första beläggen på första och andra konjugationens verb i presens och de 30 första beläggen på första, andra och tredje deklinationens substantiv i plural, alltså sammanlagt 60 belägg (eller alla belägg om informanten inte uppvisade 30 belägg på verb eller 30 belägg på substantiv under hela inspelningen). Jag har delat in variabeln i tre varianter: 1) -r uttalas, 2) r-bortfall, 3) r-bortfall i kombination med en tydlig förlängning av slutvokalen. För varje informant har jag räknat den procentuella fördelningen av de tre varianterna. Jag behandlar huvudsakligen finalt -r i verb och substantiv som en och samma variabel, men när jag undersöker vilken betydelse den språkliga kontexten har för den intraindividuell variationen granskar jag även om det finns skillnader mellan finalt -r i verb och finalt -r i substantiv. Vid excerperingen av finalt -r har jag även gjort noteringar om den efterföljande språkliga kontexten, dvs. huruvida de olika varianterna av variabeln följs av ord som inleds med vokal, ord som inleds med konsonant eller paus/avslutat yttrande. För varje informant och för materialet som helhet har jag räknat den procentuella fördelningen.
- (3) *Kort- och långstavighet:* Utgående från tidigare studier (Reuter 1982, Stenberg-Sirén 2015) har jag valt ut 16 ord för analysen. Jag har excerperat samtliga belägg för varje informant under inspelningstiden 10–30 min. och bedömt dem med avseende på huruvida de uttalas

kortstavigt eller långstavigt. De ord som analyseras är: *bara, blivit, fara, farit, före, genom, göra, hela, något, redan, sedan, sina, såna (sådana), vara, varit* och *över*. Vad gäller orden *bara, göra, något, redan, sedan* och *vara* har jag även excerperat kortformerna [ba:], [jö:], [nå:], [ren], [sen] och [va:]. När jag i fortsättningen använder benämningen *kortform* syftar jag på de här varianterna. För varje informant har jag beräknat den procentuella fördelningen av de tre varianterna (långstavighet-kortstavighet-kortform). Eftersom frekvensen för enskilda ord är rätt låg har jag räknat den procentuella fördelningen av kortstaviga former, långstaviga former och kortformer för alla 16 ord sammantaget.

- (4) *Di-dåm*: Jag har excerperat alla belägg på pronomen i tredje person pluralis i subjektsposition under inspelningstiden 10–30 min., noterat huruvida informanterna använder *di* eller *dåm* och räknat den procentuella fördelningen för varje informant.
- (5) *Finska ord*: Jag har excerperat alla belägg på finska ord som förekommer under tidssekvensen 10–30 min. och därefter bedömt användningen för varje informant i tre kategorier: 1) 0–4 belägg, 2) 5–10 belägg och 3) över 10 belägg. Exempel på ord som förekommer i materialet är *kehittää* (utveckla), *paha* (illa, dåligt), *otsikko* (rubrik), *Ruoholahti* (Gräsviken; namn på stadsdel i Helsingfors), *vaatekappale* (klädesplagg), dvs. ord från alla ordklasser. Även fraser förekommer i någon mån, t.ex. *ei ole* (det är inte), *hyvä juttu* (bra sak), *parin minuutin tauko* (ett par minuters paus). En fras har räknats som ett belägg.
- (6) *Engelska ord*: Jag har excerperat alla belägg på engelska ord som förekommer under tidssekvensen 10–30 min. och därefter bedömt användningen för varje informant i tre kategorier: 1) 0–4 belägg, 2) 5–10 belägg och 3) över 10 belägg. Exempel på ord som förekommer i materialet är *anyway, crazy, friend, invite, valid*, dvs. ord från alla ordklasser. Även fraser förekommer i någon mån, t.ex. *back in the day, no way* och *you should know*. En fras har räknats som ett belägg.

Jag är medveten om att de procentuella beräkningar jag har gjort i fråga om variablerna 1–4 är något problematiska. Eftersom antalet belägg för varje informant (särskilt i vissa fall) är tämligen litet innebär det att enskilda belägg påverkar procenttalen betydligt. För att kunna jämföra informanterna sinsemellan har jag ändå valt att göra procentberäkningar, men det är självklart att siffrorna som sådana inte kan generaliseras. Det är viktigt att komma ihåg att reliabiliteten i den procentuella fördelningen är mindre om en informant endast uppvisar fem belägg på en variabel än om en informant uppvisar 50 belägg (jfr Mustanoja 2011:93–94). Som bilaga till denna

artikel finns en tabell där varje individs absoluta förekomster av varje variant framgår.

Variablerna 4–6 är förhållandevis lätta att identifiera och bedöma i samtalsmaterialet. Att bedöma konsonant- och vokalkvantiteter och det finala r-ljudet, dvs. variablerna 1–3, är däremot betydligt svårare. En auditiv bedömning av vokal- och konsonantkvantiteterna och r-ljudet var dock den mest lämpliga möjligheten i detta fall. Att göra fonetiska mätningar på materialet hade inte varit möjligt pga. det bakgrundsljud som finns på de flesta inspelningar samt det faktum att informanternas talturer ibland naturligt nog överlappar varandra. Instrumentella analyser stämmer heller inte alltid överens med det intryck man får av vokal- och konsonantkvantiteterna som lyssnare. Enligt Reuter (1982:68) påverkas intrycket både av vokalens längd och tillslutningen mellan vokal och konsonant. Det påverkas även av taltempot och den språkliga kontexten (Vainio 2001:24–25; Leinonen 2015:192; Stenberg-Sirén 2015:339). Sålunda krävs det, som Stenberg-Sirén (2015:333) påpekar, ”en helhetsbedömning av ordet i kontext”, och det viktigaste är, som Reuter (1982:75) framhåller, att forskarens egna bedömningar är sinsemellan jämförbara. I Reuters (1982:68–71) egen undersökning av social variation i Helsingfors bedömde han konsonantlängderna (i segmentföljden lång vokal plus tonlös konsonant, dvs. variabel 1 i den här studien) på en sjugradig skala (1, 1+, 2-, 2, 2+, 3- och 3), där nivå 3 stod för den längsta konsonanten. Stenberg-Sirén (2015:333–334) valde i sin tur att endast bedöma konsonantlängderna i två kategorier. Jag har gjort som Stenberg-Sirén och enbart gjort skillnad mellan (tydligt) förlängd konsonant och icke-förlängd konsonant.

Huvudfokus i studien ligger på den interindividuella variationen, men vad gäller variablerna konsonantkvantitet och finalt -r har jag i viss mån även analyserat den intraindividuella variationen, eftersom den visade sig vara rätt stor hos somliga informanter. Med hänvisning till tidigare forskning (Reuter 1982, Leinonen 2015, Stenberg-Sirén 2014, 2015) valde jag därför att titta närmare på huruvida den intraindividuella variationen av konsonantkvantitet kan förklaras utgående från taltempo och emfas, och huruvida den intraindividuella variationen av finalt -r kan förklaras utgående från ordklass (verb, substantiv) och den efterföljande språkliga kontexten (ord som inleds med vokal, ord som inleds med konsonant, paus/avslutat yttrande). Analysen av taltempo och emfas baserar sig på en auditiv bedömning.

4. Resultat

4.1 Introduktion

Jag redogör för resultaten separat för båda fokusvariablerna, så att jag börjar med att se på variationen av konsonantkvantitet (avsnitt 4.2) och går därefter över till finalt -r (avsnitt 4.3). Jag granskar variationen av fokusvariablerna dels i förhållande till utomspråkliga variabler (kön, ålder, födelse- och uppväxtort, utbildningsnivå, språklig bakgrund, föräldrarnas hemort och utbildningsnivå), dels i förhållande till de språkliga variablerna kort- och långstavighet, *di-dåm* och finska och engelska ord. Jag diskuterar både interindividuell och intraindividuell variation. I avsnitt 4.4 granskar jag huruvida fokusvariablerna samvarierar och huruvida informanter som använder språkdragen på liknande sätt har något gemensamt i sin bakgrund. Jag diskuterar också huruvida användningen av fokusdragen skiljer sig mellan olika materialtyper.

Variationen av variablerna presenteras i tabellform, där varje individs produktion av olika varianter synliggörs. Informantkoderna i tabellerna anger informanternas kön (K/M) och ålder vid inspelningssituationen. Bokstäverna efter åldern i informantkoderna skiljer åt informanter av samma kön som är lika gamla.

Vad gäller variablerna konsonantkvantitet, finalt -r, kort- och långstavighet och *di-dåm* anges informanternas procentuella andel av de olika varianterna i tabellerna. Informanternas användning av finska och engelska ord anges med siffrorna 1–3, så att 1 innebär att informanten uppvisar 0–4 belägg, 2 innebär 5–10 belägg och 3 innebär över 10 belägg under inspelningstiden 10–30 minuter.

4.2 Konsonantkvantitet

4.2.1 Interindividuell variation

Variationen av variabeln konsonantkvantitet framgår av tabell 1. Informanterna är uppställda i tabellen enligt sin användning av förlängda konsonanter; de som har procentuellt sett störst användning finns högst upp.

Tabell 1. Variation av variablerna på individnivå utgående från varianten förlängda konsonanter

Variabel →	Konsonantkvantitet		Kort- och långstavighet			Di-Dåm		Finska ord	Engelska ord
	Informant ↓	Förlängd konsonant %	Icke- förlängd konsonant %	Lång- stavighet %	Kort- stavighet %	Kortform %	Di %		
M19a	93	7	0	36	64	0	100	2	1
K84	90	10	33	67	0	100	0	1	1
M18a	87	13	0	86	14	0	100	3	3
M26	87	13	0	36	64	0	100	2	1
K68	85	15	50	50	0	100	0	1	1
K79a	82	18	44	56	0	100	0	1	1
M18b	77	23	0	17	83	0	100	1	1
K25	75	25	0	40	60	0	100	1	2
K19a	73	27	0	29	71	0	100	3	2
M24	67	33	0	47	53	0	100	3	3
M33	67	33	0	50	50	0	100	1	1
M20	65	35	0	40	60	0	100	2	2
M28a	64	36	0	56	44	0	100	1	1
K34	63	37	0	40	60	20	80	2	1
M23	39	61	0	31	69	0	100	3	1
K20	27	73	0	52	48	0	100	2	2
K19b	27	73	0	41	59	0	100	2	2
K62a	23	77	0	100	0	100	0	1	1
K40	20	80	11	89	0	100	0	1	1
K32a	19	81	0	100	0	0	100	1	1
K32b	17	83	0	100	0	0	100	1	1
M46	17	83	0	100	0	100	0	1	1
M28b	10	90	0	40	60	0	100	3	2
M37	10	90	0	100	0	50	50	1	1
M72	7	93	5	95	0	23	77	1	1
K79b	3	97	9	91	0	100	0	1	1
M79	3	97	10	90	0	85	15	1	1
M88	3	97	43	57	0	100	0	1	1
K19c	0	100	0	33	67	0	100	3	3
M67	0	100	0	100	0	100	0	1	1
K62b	0	100	0	100	0	100	0	1	1
K65	0	100	15	85	0	100	0	1	1
K80	0	100	8	92	0	81	19	1	1
M81	0	100	55	45	0	100	0	1	1
Medeltal %	38	62	8	65	27	43	57	1,5	1,4

Av tabellen framgår inledningsvis att det finns en tämligen stor variation i materialet gällande konsonantkvantitet. Informanterna har en andel förlängda konsonanter som varierar mellan 0 och 93 procent. Det finns sex informanter som inte har ett enda belägg på konsonantförlängning och sex som endast har enstaka belägg (eller 3–10 procent). Åtta informanter har en andel på 17–39 procent och åtta informanter en andel på 63–77 procent. Sex informanter har en andel på 82 procent eller högre.

Angående konsonantförlängning har Reuter (1982) tidigare visat att draget varit typiskt för personer med hög socioekonomisk status (i Helsingfors), men också för infödda helsingforsare snarare än för inflyttade. Leinonen

(2015) har i sin tur visat att draget varit vanligare bland personer med hög utbildning än med låg. Som framgick i samband med materialbeskrivningen har majoriteten av mina informanter hög utbildning, vilket naturligtvis betyder att det för min del är svårt att dra några slutsatser om betydelsen av informanternas utbildning. Tre av informanterna (K79b, M67 och K80) har emellertid lägre utbildning och dessa uppvisar inga eller endast få belägg på konsonantförlängning. Vidare kan man notera att de informanter vars föräldrar är födda och bosatta i Helsingfors i regel har en högre andel konsonantförlängning än de informanter vars föräldrar är födda på andra orter och såtillvida stämmer mina resultat överens med Reuters (1982). Jag vill ändå framhålla att detta är en generalisering och att det finns undantag, dvs. informanter vars föräldrar inte ursprungligen kommer från Helsingfors, men vars språk ändå kännetecknas av konsonantförlängning. Det gäller t.ex. M19a, som har den högsta andelen konsonantförlängning av alla informanter. Han är född, uppvuxen och bosatt i Esbo, liksom även hans föräldrar.

Som framgår av tabell 1 finns det ingen entydig koppling mellan användningen av förlängda konsonanter och informanternas ålder. Det som ändå är värt att uppmärksamma är att de äldre informanterna i regel är rätt konsekventa i sin användning av de olika varianterna, medan de som uppvisar en tämligen stor intraindividuell variation är yngre (dock med undantag av K62a).

Det går inte att se någon klar koppling mellan variabeln konsonantkvantitet och de övriga språkliga variablerna. Bland de informanter som har en andel förlängda konsonanter på över 80 procent finns både sådana som använder långstaviga former av de undersökta fokusorden och sådana som inte gör det, det finns sådana som uteslutande använder *di* och sådana som uteslutande använder *dâm* och det finns sådana som använder rätt många finska och engelska ord och sådana som inte gör det. Detta gäller även de informanter som har en andel förlängda konsonanter på under 20 procent, liksom de informanter som uppvisar en tämligen stor intraindividuell variation.

4.2.2 Intraindividuell variation

Som framgår av tabell 1 uppvisar en del informanter en tämligen stor intraindividuell variation vad gäller variabeln konsonantkvantitet. Jag har granskat den intraindividuell variationen genom en auditiv bedömning av taltempo och emfas. Det är tämligen uppenbart att dessa faktorer är av avgörande betydelse, något som även tidigare studier har visat (Reuter 1982, Leinonen 2015, Stenberg-Sirén 2015). Ett långsammare taltempo, till följd

av att talaren t.ex. tvekar, innebär i regel längre konsonanter, medan ett snabbare taltempo ofta leder till kortare konsonanter. Förlängda konsonanter förekommer därtill oftare i ord som sägs emfatiskt än i sådana som inte gör det. Vad gäller de informanter som har en andel förlängda konsonanter på 3–27 procent förekommer alltså beläggen generellt i sekvenser där informanten talar extra långsamt eller betonar något särskilt mycket. Hos de informanter som endast uppvisar få belägg förekommer de dessutom alltid i samma ord; de har alltså konsekvent konsonantförlängning i vissa enstaka ord, men inte i andra. En äldre man säger t.ex. alltid [hu:s:e] (huset), medan en annan alltid säger [tea:t:er] (teater), men de uppvisar inga andra belägg på konsonantförlängning.

Alltid kan den intraindividuell variationen dock inte förklaras utifrån taltempo eller emfas; det gäller särskilt de informanter som uppvisar en tämligen stor intraindividuell variation (och har en andel konsonantförlängning på 39–67 procent). Eventuellt är då andra faktorer avgörande, t.ex. vokal- och/eller konsonantkvalitet, men det är naturligtvis också möjligt att den intraindividuell variationen i vissa fall helt enkelt måste ses som slumpmässig.

4.3 Finalt -r

4.3.1 Interindividuell variation

Av tabell 2 framgår variationen av finalt -r i förhållande till de språkliga variablerna kort- och långstavighet, *di-dåm* och finska och engelska ord. Informanterna är uppställda i tabellen enligt sin användning av fokusvarianten vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall; de som har procentuellt sett störst användning finns högst upp.

Tabell 2. Variationen av variablerna på individnivå utgående från varianten r-bortfall och förlängning av slutvokalen

Variabel →	Finalt -r			Kort- och långstavighet			Di-Dåm		Finska ord	Engelska ord
	Informant ↓	R-bortfall och för- längning av slutvokalen %	R- bortfall %	R- uttal %	Lång- stavighet %	Kort- stavighet %	Kortform %	Di %		
M19a	72	22	6	0	36	64	0	100	2	1
M28a	35	57	8	0	56	44	0	100	1	1
K25	30	35	35	0	40	60	0	100	1	2
M26	30	57	13	0	36	64	0	100	2	1
M20	22	68	10	0	40	60	0	100	2	2
M18b	21	70	9	0	17	83	0	100	1	1
M18a	18	79	3	0	86	14	0	100	3	3
M24	16	81	3	0	47	53	0	100	3	3
M23	12	79	9	0	31	69	0	100	3	1
M33	12	61	27	0	50	50	0	100	1	1
K20	11	72	17	0	52	48	0	100	2	2
K19a	10	61	29	0	29	71	0	100	3	2
M37	10	73	17	0	100	0	50	50	1	1
M28b	9	65	26	0	40	60	0	100	3	2
K34	8	50	42	0	40	60	20	80	2	1
K32a	7	79	14	0	100	0	0	100	1	1
K19b	6	71	23	0	41	59	0	100	2	2
K32b	5	60	35	0	100	0	0	100	1	1
M46	4	68	28	0	100	0	100	0	1	1
K62a	4	66	30	0	100	0	100	0	1	1
K19a	0	76	24	0	33	67	0	100	3	3
K40	0	42	58	11	89	0	100	0	1	1
K62b	0	52	48	0	100	0	100	0	1	1
K65	0	55	45	15	85	0	100	0	1	1
M67	0	33	67	0	100	0	100	0	1	1
K68	0	33	67	50	50	0	100	0	1	1
M72	0	72	28	5	95	0	23	77	1	1
K79a	0	42	58	44	56	0	100	0	1	1
K79b	0	38	62	9	91	0	100	0	1	1
M79	0	51	49	10	90	0	85	15	1	1
K80	0	50	50	8	92	0	81	19	1	1
M81	0	43	57	55	45	0	100	0	1	1
K84	0	33	67	33	67	0	100	0	1	1
M88	0	43	57	43	57	0	100	0	1	1
Medeltal %	10	57	33	8	65	27	43	57	1,5	1,4

Av tabellen framgår att användningen av vokalförlängning vid r-bortfall varierar mellan 0 och 72 procent. Det finns emellertid bara en informant som har en mycket hög användning, 72 procent. Fem informanter har en andel på 21–35 procent och sju informanter har en andel på 10–18 procent. Sju informanter har en andel på 4–9 procent, medan 14 informanter inte uppvisar ett enda belägg.

Vad gäller kopplingen till de undersökta utomspråkliga variablerna kan man notera att vokalförlängning vid r-bortfall är betydligt vanligare bland yngre än äldre informanter; de åtta informanter som uppvisar flest belägg är

alla under 30 år, medan draget inte förekommer alls bland informanter som är äldre än 65 år. Endast en informant som är äldre än 60 år (K62a) uppvisar belägg överhuvudtaget. Hon har spelats in tillsammans med sina två vuxna barn (K25 och M28a), som båda uppvisar rätt många belägg på vokalförlängning vid r-bortfall. Då K62a använder varianten sker det alltid i en omedelbar respons på ett yttrande av K25 eller M28a, som då precis har använt draget i föregående yttrande.

Vidare kan man notera att användningen av vokalförlängning vid r-bortfall är något vanligare bland män än bland kvinnor i materialet; bland de 13 informanter som har en andel på 10 procent eller mer finns bara tre kvinnor medan resten är män. Därtill är draget vanligare bland tvåspråkiga (svenska-finska) personer än bland enspråkigt svenska, men det är svårt att dra några slutsatser utifrån detta eftersom merparten av de tvåspråkiga informanterna i mitt material är yngre.

Vad gäller kopplingen mellan vokalförlängning vid r-bortfall och de övriga undersökta språkliga variablerna kan man konstatera följande: De informanter som har en andel vokalförlängning vid r-bortfall på 10 procent eller mer uppvisar inga belägg på långstaviga former (när det gäller de undersökta fokusorden), de flesta använder kortformer i tämligen hög grad, de använder uteslutande pronomenvarianten *dåm* och ganska många använder dessutom en del finska och engelska ord. I den meningen kan man urskilja ett sätt att tala som kännetecknas av vokalförlängning vid r-bortfall, kortformer, pronomenvarianten *dåm* och finska och engelska ord, och som förekommer bland unga i Helsingfors(regionen). Det bör ändå framhållas att det också finns unga informanter vars språk inte kännetecknas av vokalförlängning vid r-bortfall.

4.3.2 Intraindividuell variation av finalt -r

Av tabell 2 framgår att en del informanter uppvisar en tämligen stor intraindividuell variation av variabeln finalt -r. Man kan konstatera att finalt r-bortfall överlag (dvs. varianten r-bortfall utan samtidig vokalförlängning och varianten r-bortfall med samtidig vokalförlängning sammanlagt) är den klart vanligaste uttalsformen i hela materialet. I hela materialet, dvs. om man beaktar alla belägg hos alla informanter, sker 11 procent av samtliga bortfall (r-bortfall och r-bortfall med vokalförlängning sammanlagt) framför paus/avslutat yttrande, 16 procent före ord som inleds med vokal och 73 procent före ord som inleds med konsonant. Bortfallet är alltså minst framför paus, även om skillnaden mellan paus och ord som inleds med vokal inte är påfallande stor. Uppenbart är i varje fall att bortfallet är störst framför ord

som inleds med konsonant. Detta stämmer överlag också på individnivå, även om man kan konstatera att de informanter som uttalar finalt -r ofta (i över 50 procent av fallen) också gör det framför ord som inleds med konsonant, medan de som uttalar finalt -r sällan (i mindre än 30 procent av fallen) inte heller gör det framför paus eller framför ord som inleds med vokal. Vad gäller skillnaden mellan verb och substantiv kan man konstatera att r-bortfall är något vanligare i verbens presensformer än i substantivens pluraländelser. I detta sammanhang uppvisar alla informanter liknande mönster.

Vad gäller fokusvarianten r-bortfall i kombination med vokalförlängning visar analysen att den oftare följs av paus än vad r-bortfall utan vokalförlängning gör. Av alla belägg på r-bortfall i kombination med vokalförlängning förekommer 13 procent före ord som inleds med vokal (jämfört med 17 procent för r-bortfall utan vokalförlängning), 50 procent före ord som inleds med konsonant (jämfört med 76 procent) och 37 procent före paus (jämfört med 7 procent). En möjlig tolkning är att vokalförlängningen, av prosodiska orsaker, tenderar att förorsaka paus. Man kan vidare notera att varianten ofta förekommer i emfatisk position och vid långsammare taltempo då talaren understryker och särskilt betonar något.

4.4 Konsonantkvantitet och finalt -r i förhållande till varandra

I tabell 3 presenteras informanternas användning av variabelvarianterna förlängda konsonanter och r-bortfall i kombination med vokalförlängning i förhållande till varandra. Informanterna är uppställda i tabellen enligt sin användning av förlängda konsonanter; de som har procentuellt sett störst användning finns högst upp.

Tabell 3. Variabelvarianterna förlängd konsonant och r-bortfall och förlängning av slutvokalen i förhållande till varandra

Variabel-variant →	Förlängd konsonant %	R-bortfall och förlängning av slutvokalen %
Informant ↓		
M19a	93	72
K84	90	0
M18a	87	18
M26	87	30
K68	85	0
K79a	82	0
M18b	77	21
K25	75	30
K19a	73	10
M24	67	16
M33	67	12
M20	65	22
M28a	64	35
K34	63	8
M23	39	12
K20	27	11
K19b	27	6
K62a	23	4
K40	20	0
K32a	19	7
K32b	17	5
M46	17	4
M28b	10	9
M37	10	10
M72	7	0
K79b	3	0
M79	3	0
M88	3	0
K19c	0	0
M67	0	0
K62b	0	0
K65	0	0
K80	0	0
M81	0	0
<i>Medeltal %</i>	38	10

Det finns inget entydigt samband mellan informanternas användning av konsonantförlängning och användning av vokalförlängning vid r-bortfall, så att de informanter som har en hög andel konsonantförlängning också skulle ha en hög andel vokalförlängning vid r-bortfall, eller så att de som har en hög andel konsonantförlängning skulle ha en låg andel vokalförlängning vid r-bortfall. Den informant (M19a) som har högst andel konsonantförlängning har förvisso också högst andel vokalförlängning vid r-bortfall, men det finns också informanter som har en hög andel konsonantförlängning, men som inte uppvisar några belegg alls på vokalförlängning vid r-bortfall (K84, K68 och K79a). Man kan ändå notera att de sju informanter som har en andel vokalförlängning vid r-bortfall på 16–35 procent har en andel konsonantförlängning på 64 procent eller mer och att de informanter som inte uppvisar

några belägg på konsonantförlängning alls, eller endast enstaka belägg, inte uppvisar några belägg på vokalförlängning vid r-bortfall heller. I det följande diskuterar jag huruvida de informanter som använder konsonantförlängning och vokalförlängning vid r-bortfall på liknande sätt har något gemensamt, dels vad gäller sociala bakgrundsvariabler, dels vad gäller användningen av de övriga undersökta språkliga variablerna. Man kan tänka sig fyra kombinationer när det gäller användningen av fokusdragen: informanter som har en hög andel konsonantförlängning och en hög andel vokalförlängning vid r-bortfall, informanter som har en hög andel konsonantförlängning men få eller inga belägg på vokalförlängning vid r-bortfall, informanter som har en låg andel konsonantförlängning och en hög andel vokalförlängning vid r-bortfall, och informanter som inte har något av dragen alls (eller endast få belägg). Därtill finns det naturligtvis informanter som uppvisar intraindividuell variation av (något av) fokusdragen.

Som redan konstaterats har den informant (M19a) som har högst andel konsonantförlängning också högst andel vokalförlängning vid r-bortfall. I jämförelse med de övriga informanterna är hans andel vokalförlängning vid r-bortfall exceptionellt hög, 72 procent; den informant som har nästhögst andel (M28a) har 35 procent. I den meningen skiljer sig M19a från alla övriga informanter i materialet.

Det finns fem informanter (M26, M18b, K25, M20 och M28a) som har en andel vokalförlängning vid r-bortfall på 21–35 procent. De har en andel konsonantförlängning på 64 procent eller mer. Ytterligare två informanter (M18a och M24) har en andel vokalförlängning vid r-bortfall på 16 och 18 procent. De har en andel konsonantförlängning på 67 och 87 procent. Dessa sju informanter, liksom även M19a, använder inga långstaviga former, däremot kortformer i rätt hög grad och uteslutande pronomenvarianten *dåm*. Alla utom två (M28a, M18b) använder därtill en del finska och engelska ord. Gemensamt för dessa informanter är att de alla är 28 år eller yngre. Bland de här informanterna finns endast en kvinna, resten är män. Tre av dem är tvåspråkiga (svenska-finska). En del av dem har föräldrar som kommer från Helsingfors, medan en del har föräldrar som kommer från andra orter.

Av tabell 3 framgår att det finns tre informanter (K84, K68 och K79a) som har en tämligen hög andel konsonantförlängning, men inga belägg på vokalförlängning vid r-bortfall. De här informanterna använder uteslutande pronomenvarianten *di*, uppvisar belägg på långstaviga former och använder inte finska eller engelska ord. Iögonfallande är naturligtvis att de alla är äldre kvinnor, men eftersom det endast är fråga om tre informanter vill jag i detta sammanhang vara försiktig med att dra några slutsatser om betydelsen av informanternas kön. De har hög utbildning och har bott i (centrum av) Helsingfors hela sina liv, även om deras föräldrar har varierande bakgrund.

Det finns inga informanter som har en hög andel vokalförlängning vid r-bortfall och en låg andel konsonantförlängning i sitt språk. Informanter som uppvisar en relativt hög andel vokalförlängning vid r-bortfall har m.a.o. också en relativt hög andel konsonantförlängning (64 procent eller högre) och i den meningen är dragen kopplade till varandra. Av tabell 3 framgår vidare att de informanter som uppvisar få eller inga belägg (0–7 procent) på konsonantförlängning (dvs. M72, K79b, M79, M88, K19c, M67, K62b, K65, K80 och M81) inte heller uppvisar ett enda belägg på vokalförlängning vid r-bortfall. Bland de här tio informanterna finns både män och kvinnor, både sådana vars föräldrar kommer från Helsingfors och sådana vars föräldrar kommer från andra orter. Alla utom en (K19c) är 62 år eller äldre. De tre informanter som har lägre utbildning finns i den här gruppen. Informanternas användning av de övriga språkliga variablerna varierar. Det finns sådana som använder långstaviga former, sådana som uteslutande använder *di* och sådana som uteslutande använder *dåm*. Det finns också sådana som uppvisar en intraindividuell variation av *di* och *dåm*. Överlag använder de här informanterna inga eller få finska och engelska ord, förutom K19c, som använder många finska och engelska ord. Hon använder också kortformer i rätt hög grad.

Utöver ovan nämnda informanter finns det i mitt material ytterligare 13 (dvs. K19a, M33, K34, M23, K20, K19b, K62a, K40, K32a, K32b, M46, M28b och M37) som använder fokusdragen eller något av dem i viss mån, men i varierande grad (konsonantförlängning 10–63 procent och vokalförlängning vid r-bortfall 0–12 procent). Bland de här informanterna varierar också användningen av de övriga undersökta språkliga dragen. Det finns en informant (K40) som uppvisar belägg på långstaviga former, fyra som uteslutande använder kortstaviga former, medan de övriga varierar mellan kortstaviga former och kortformer. Bland de här informanterna finns sådana som uteslutande använder *di*, sådana som uteslutande använder *dåm* och två stycken som uppvisar en intraindividuell variation. Det finns sådana som använder finska och engelska ord och sådana som inte gör det.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det inte finns någon entydig koppling mellan variationen av fokusvariablerna och de övriga språkliga variablerna å ena sidan och sådana utomspråkliga variabler som jag känner till om mina informanter och har tagit hänsyn till i den här studien å andra sidan. Det finns alltid undantag och informanter som avviker antingen med avseende på någon språklig eller utomspråklig variabel. Frågan är huruvida det finns kopplingar mellan variationen och andra typer av utomspråkliga (eller språkliga) variabler och vilka de i så fall är. Möjligen är det i mer komplexa sociala omständigheter, som t.ex. (känslan av) grupptillhörighet,

identifikation, livsstil och värderingar, eller en kombination av dessa, som förklaringarna till variationen i grunden måste sökas.

Ett syfte med den här artikeln var att diskutera huruvida konsonantförlängning och vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall kan beskrivas på olika sätt i termer av formalitet och prestige. Jag förväntade mig att kunna säga något om detta genom att koppla dragen till kort- och långstavighet, *di-dåm* och finska och engelska ord. Kopplingarna mellan de olika språkdragen är dock inte entydiga. Vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall, som i huvudsak förekommer bland unga informanter, kan förvisso kopplas ihop med kortformer, *dåm* och finska och engelska ord, dvs. de varianter som jag har karakteriserat som informella, eller i varje fall som mindre formella än långstavighet, *di* och avsaknaden av finska och engelska ord. I den meningen kan man säga att vokalförlängning vid r-bortfall är ett drag som kännetecknar en informell (ungdomlig) stil. Däremot verkar konsonantförlängning på basis av den här studien inte fungera som markör för formalitet, eftersom den förekommer både i kombination med formella drag (*di*, långstaviga former) och informella drag (*dåm*, kortformer, finska och engelska ord).

Också en jämförelse med resultaten i Wikner (2017), där jag undersökte användningen av konsonantförlängning och vokalförlängning i kombination med r-bortfall i ett intervjumaterial, antyder samma sak. I Wikner (2017) var medeltalet för konsonantförlängning 43 procent och spridningen bland informanterna 0–97 procent, medan medeltalet för konsonantförlängning i den här studien är 38 procent och spridningen 0–93 procent. När det gäller vokalförlängning vid r-bortfall var medeltalet i intervjumaterialet 2,5 procent och spridningen 0–21 procent (Wikner 2017), medan medeltalet i samtalsmaterialet är 10 procent och spridningen 0–72 procent. Det är frågan om tämligen små skillnader och som jag själv framhållit ovan bör man komma ihåg att gruppmedeltal inte säger allt och att ytterligheterna kan göra det missvisande. Man bör också komma ihåg att samma individer inte har deltagit i båda undersökningarna. Jag vill därför vara försiktig med att generalisera, men möjligen kan man ändå se tendenser till att vokalförlängning vid r-bortfall är ett drag som förekommer oftare i informella samtalskontexter än i formella och till att konsonantförlängning å andra sidan är vanligare i formella situationer.

5. Sammanfattning och diskussion

I den här artikeln har jag undersökt variationen och samvariationen av några språkdrag i svenskan i Helsingfors. Syftet var dels att studera i vilken mån variationen av dragen kan kopplas till varandra och till en del utomspråkliga

variabler, dels att undersöka huruvida variabelvarianterna förlängda konsonanter och vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall kopplas ihop med olika grader av formalitet och prestige. Jag ville också få fram ny empirisk kunskap om (variationen av) svenskan i Helsingfors. I det här avsnittet diskuterar jag resultaten och de teoretisk-metodiska konsekvenser de ger upphov till.

Till att börja med kan konstateras att jag inte har funnit några entydiga kopplingar vare sig mellan de olika språkliga variablerna som undersökts eller mellan språkliga och utomspråkliga variabler. Bland informanterna finns det visserligen sådana som använder samma kombination av språkdrag på liknande sätt och i många fall har de något gemensamt vad gäller social bakgrund. Likväl finns det alltid undantag. Det finns informanter som talar på liknande sätt, men som till sin bakgrund skiljer sig från varandra, och det finns informanter som till sin bakgrund har väldigt mycket gemensamt, men som på basis av sin användning av de undersökta språkliga variablerna skiljer sig från varandra.

Teoretiskt-metodiskt har det här resultatet betydelse för vilka typer av gruppindelningar man opererar med i variationsstudier – eller kanske framför allt i vilken mån det överhuvudtaget är motiverat att på förhand dela in informanter i grupper som bestäms av sociala faktorer. Studier som utgår från en viss gruppindelning utgår indirekt också från början från en teoretisk bakgrundsföreställning om att de sociala faktorer som indelningen grundar sig på är av betydelse för den språkliga variationen, men som många forskare (t.ex. Mendoza-Denton 2004, Coupland 2007, Eckert 2008, Maegaard 2014) framhållit är det inte något man kan ta för givet. Vi kan alltså inte på förhand veta vilka sociala faktorer som är av betydelse för variationen. I den mån man önskar utreda vilka sociala faktorer som eventuellt är av betydelse för variationen är det rimligtvis mer fruktbart att utgå från språkbruket och undersöka vad människor som talar likadant har gemensamt vad gäller utomspråkliga kategorier. Jag förhåller mig i viss utsträckning kritisk till sådana generaliseringar av förhållandet mellan språklig variation och olika typer av informantgrupper som utgår från gruppmedeltal, där gruppindelningen dessutom utgår från på förhand bestämda variabler. Problemet med gruppmedeltal är, som redan påpekats, att variationen inom gruppen inte synliggörs, samtidigt som ytterligheterna inom gruppen kan påverka medeltalet markant. Som redan framhölls i avsnitt 2 är det ändå klart att grupp-genomsnitt kan visa på tendenser på makronivå, även om de naturligtvis inte säger något om individens språkbruk. Margareta Svahn och Jenny Nilsson (2014:257), som har undersökt språklig variation i Västsverige, framhäver att det viktigaste resultatet av deras studie av samvariationen mellan språkliga och utomspråkliga variabler är att skillnaderna inom olika informant-

grupper är så påtagliga att de måste tas i beaktande när man undersöker språklig variation i dag (jfr även Mustanoja 2011:376). Jag menar att den här studien visar på samma resultat.

Det är också skäl att diskutera de utomspråkliga variablerna, dvs. vilka typer av bakgrundsvariabler man tar hänsyn till när man försöker se kopplingar mellan sådana och språklig variation. De bakgrundsvariabler jag känner till om mina informanter – och som i stor utsträckning kan kategoriseras som ”traditionella” – har inte entydigt kunnat kopplas till den språkliga variationen i materialet. Precis som Svahn och Nilssons (2014) undersökning visar, antyder också den här studien att åtminstone vissa traditionella variabler är av sekundär betydelse. Möjligen är det i första hand andra typer av variabler som är av större betydelse för en individs språkbruk; jag tänker här på sådana variabler som livsstil, identitet, värderingar, sociala och lokala gruppstillhörigheter. Den här typen av variabler kan förvisso också ha en koppling till traditionella variabler, men behöver inte ha det. Enligt den här studien verkar t.ex. vokalförlängning vid r-bortfall kunna kopplas till ålder, men det är naturligtvis omöjligt för mig att veta i vilken mån ålder i sig är den avgörande variabeln eller huruvida det istället handlar om t.ex. en viss livsstil som i sin tur är kopplad till ålder. Inom den tredje vågens sociolingvistik menar man därtill att människor i dag ska ses som språkliga aktörer, som medvetet väljer att använda vissa språkdrag (i vissa sammanhang), och inte andra, för att indikera särskilda sociala och lokala betydelser (Eckert 2012). Det handlar alltså också om hur språkbrukarna själva ser på sitt eget språk, språklig variation överlag och de sociala betydelser som olika språkdrag indikerar för dem. Allt detta tyder på att den språkliga variationen i grunden är knuten till den enskilda individen och att man gärna kunde tala om individuella sociala stilar, snarare än om variation knuten till bestämda sociala kategorier.

Ett syfte med den här studien var att få fram ny kunskap om uttryckligen svenskan i Helsingfors. Analysen visar framför allt att det finns en stor variation bland talarna, men den tyder också på att en förändringsprocess är på gång. Kopplingen mellan konsonantförlängning och hög socioekonomisk status som Reuter (1982) tidigare visat på verkar t.ex. inte vara lika relevant numera (jfr även Leinonen 2015, Stenberg-Sirén 2015). Ändå är det sannolikt att den är viktig för en del, särskilt äldre människor, som har växt upp under en tid när det fanns en tydlig samhällelig föreställning om att draget var prestigefyllt och den normenliga varianten. För dessa människor fungerar draget rimligtvis som prestige- och/eller formalitetsmarkör och de äldre personer som har draget själva har sannolikt också pronomensvarianten *di* och (en del) långstaviga former i sitt språk. Kopplingen mellan konsonantförlängning och formalitetsnivå är emellertid inte helt klar, eftersom draget

på basis av den här studien å ena sidan förekommer i kombination med formella drag, men å andra sidan också i kombination med informella drag, som vokalförlängning vid r-bortfall, kortformer och finska och engelska ord. Möjligen kan man alltså dra slutsatsen att konsonantförlängning, åtminstone för vissa talare, inte har något med formalitet att göra, utan snarare med andra sociala och/eller lokala innebörder. Det är naturligtvis också viktigt att framhålla att jag på basis av den här studien inte kan veta vad talarna själva förstår med formellt respektive informellt språkbruk. Man måste också komma ihåg att formellt och prestigefyllt inte (alltid) behöver uppfattas som samma sak. Trots att en del människor inte ser konsonantförlängningen som markör för formalitet, är det ändå möjligt att de uppfattar den som prestigefylld. Men också förståelsen av vad som är prestigefyllt kan förstås variera. Prestige kan t.ex. kopplas ihop med hög socioekonomisk status, men också med särskilda sociala och lokala grupper, som uppfattas som prestigefyllda av den enskilda individen. Exakt vilka betydelser konsonantförlängning indikerar för talarna själva kan jag på grundval av den här studien inte uttala mig om.

Också vad gäller variablerna kort- och långstavighet och *di-dåm* antyder den här studien att en förändringsprocess är på gång. Långstaviga former och pronomenvarianten *di* förekommer nästan uteslutande bland sådana informanter som är äldre än 60 år, medan kortformer och finska och engelska ord främst förekommer bland yngre informanter. Frågan är naturligtvis huruvida det är fråga om en åldersgradering, dvs. att den ena varianten av en variabel generellt är typisk för yngre personer som med ökad ålder förändrar sitt språkbruk, eller om man kan skönja en pågående förändring. I detta sammanhang stöder tidigare studier det sistnämnda alternativet. Stenberg-Sirén (2015) visar t.ex. att kortstavigt uttal under de senaste årtiondena har blivit vanligare i det finlandssvenska nyhetsspråket i radio och tv och att de långstaviga formerna håller på att tappa mark. Tove Nylunds (2014) undersökning om *di-dåm* i svenskan i Åbo visar i sin tur att *di* endast förekommer bland äldre personer. Leinonen (2015) har undersökt variationen av *di* och *dem* å ena sidan och *dåm* å andra sidan i Helsingfors, Åbo, Vasa och Mariehamn i ett material från 2000-talet, bl.a. i syfte att undersöka om distinktionen mellan subjektsform och objektsform fortfarande upprätthålls eller om *dåm* har blivit den vanligaste formen i svenskan i Finland. Hennes undersökning visar på en övergång från separata subjekts- och objektsformer till enhetsvarianten *dåm*. Studien visar också att *dåm* överlag är betydligt vanligare hos yngre personer än äldre, och att unga personer på 2000-talet oftare använder *dåm* än unga gjorde på 1970-talet (i jämförelse med Nyholm 1984). Mycket tyder alltså på att *di* håller på att försvinna ur de finlandssvenska stadsvarieteterna och att *dåm* håller på att bli den

allena rådande varianten. Det verkar också som om långstaviga former (av de undersökta fokusorden) håller på att försvinna ur det lediga vardagsspråket (i Helsingfors).

I avsnitt 4.4 tangerade jag bara kortfattat frågan om att undersöka språklig variation i olika typer av material, t.ex. intervjuer och inspelade samtal. Genom att jämföra variationen av samma språkdrag i olika materialtyper kan man t.ex. få information om språkdragens upplevda stilnivå, på vilket sätt talare utnyttjar sin språkliga repertoar i olika samtalskontexter och i vilken mån talare påverkas av sin samtalspartner, t.ex. en forskare som intervjuar (jfr Svahn & Nilsson 2014:229, Paulsrud 2017:241–242). Det betyder att olika materialtyper inte kan ses som bättre eller sämre lämpade för variationsstudier, utan att studier som använder sig av olika typer av material kompletterar varandra. Frans Gregersen och Unn Røyneland (2009: 189) lyfter fram behovet av mer omfattande studier som jämför samma individers språk i olika samtalsituationer. I den här studien har jag använt inspelade samtal, medan jag i Wikner (2017) undersökte konsonantkvantitet och finalt -r i ett intervjumaterial. Genom att jämföra resultaten i den här studien med resultaten i Wikner (2017) ville jag få information om de olika variabelernas upplevda formalitetsnivå. Det visade sig att varianten vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall generellt förekom något oftare i samtalsmaterialet än i intervjumaterialet och att konsonantförlängning generellt förekom något oftare i intervjumaterialet än i samtalsmaterialet, men skillnaderna var i båda fallen små. En brist i jämförelsen är dessutom att samma individer inte har deltagit i båda undersökningarna. Det faktum att vokalförlängning i kombination med finalt r-bortfall i samtalsmaterialet ofta förekom i kombination med andra sådana drag som jag har karakteriserat som informella, dvs. kortformer och finska och engelska ord, tyder dock på att vokalförlängning vid r-bortfall överlag uppfattas som informellt och vardagligt. Däremot kan det naturligtvis ändå uppfattas som prestigefyllt av vissa människor, t.ex. som gruppmarkör.

Litteratur

- Agha, Asif. 2007. *Language and Social Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Auer, Peter. 2007. *Style and social identities*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Britain, David. 2002. Space and spatial diffusion. I: J. K. Chambers & P. Trudgill & N. Schilling-Estes (red.), *The handbook of language variation and change*. Oxford: Blackwell. S. 603–637.
- Cameron, Deborah. 1997. Demythologizing sociolinguistics. I: Coupland, N. & Jaworski, A. (red.), *Sociolinguistics: A reader and a coursebook*. Basingstoke: Macmillan Press. S. 55–67.

- Coupland, Nicholas. 2007. *Style. Language variation and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eckert, Penelope. 1989. *Jocks and Burnouts. Social Categories and Identity in the High-school*. New York: Teachers College Press.
- Eckert, Penelope. 2000. *Linguistic Variation as Social Practice*. Oxford: Blackwell.
- Eckert, Penelope. 2008. Variation and the indexical field. I: *Journal of Sociolinguistics* 12/4. S. 453–476.
- Eckert, Penelope. 2012. Three waves of variation study. The emergence of meaning in the study of sociolinguistic variation. I: *Annual Review of Anthropology* 41. S. 87–100.
- Gregersen, Frans & Røyneland, Unn. 2009. Introduction. I: *Nordic Journal of Linguistics*, 32. S. 185–189.
- Gullmets-Wik, Marie-Charlotte. 2004. *Backa och backe, glader och glad. Formväxling i talspråket i Jakobstad, Kristinestad, Ekenäs och Lovisa*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Grönberg, Anna Gunnarsdotter. 2004. *Ungdomar och dialekt i Alingsås*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Haapamäki, Saara & Kvarnström, Sarah. 2014. Svenskan i Helsingfors och Åbo ur ett folkdialektologiskt perspektiv. I: Lindström, J. m. fl. (red.), *Svenskans beskrivning 33*. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet. S. 109–118.
- Haapamäki, Saara & Wikner, Sarah. 2015. Att undersöka lyssnares perception av regional variation. I: *Folkmålsstudier* 53. S. 35–77.
- Johnstone, Barbara. 2010. Language and the geographical space. I: P. Auer & J. Schmidt (red.), *Language and space: An international handbook of linguistic variation*. Berlin: Mouton de Gruyter. S. 1–18.
- Johnstone, Barbara & Kiesling, Scott. 2008. Indexicality and experience. Exploring the meaning of /aw/-monophthongization in Pittsburgh. I: *Journal of Sociolinguistics* 12/1. S. 5–33.
- Labov, William. 1963. The social motivation of sound change. I: *Word* 19. S. 273–309.
- Labov, William. 1966. *The Social Stratification of English in New York City*. Washington D.C.: Center for Applied Linguistics.
- Leinonen, Therese. 2013. Phonetic quantity as a social marker in urban Finland Swedish. I: C. Gooskens & R. Van Bezooijen (red.), *Phonetics in Europe*. Frankfurt am Main: Peter Lang. S. 181–204.
- Leinonen, Therese. 2015. *Talet lever! Fyra studier i svenskt talspråk i Finland*. Studier i nordisk filologi 86. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Loman, Bengt. 1972. *Språk och samhälle 1. Språksociologiska problem*. Lund: Liber Läromedel.
- Loman, Bengt. 1977. *Språk och samhälle 3. Social variation i talspråkets syntax*. Lund: Liber Läromedel.
- Maehlum, Brit. 1992. *Dialektal sosialisering. En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus Forlag.
- Maegaard, Marie. 2014. Etnografisk metode i sociolingvistikken. I: *Folkmålsstudier* 52. S. 57–76.

- Mendoza-Denton, Norma. 2004. Language and Identity. I: Chambers, J. K., Trudgill, P. & Schilling-Estes, N. (red.), *Handbook of Language Variation and Change*. Oxford: Blackwell. S. 474–499.
- Mustanoja, Liisa. 2011. Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikatuutkimus Tampereen puhekielestä. Tammerfors: Tampereen Yliopisto.
- Nordberg, Bengt. 1972. Bøjningen av neutrala substantiv i Eskilstunaspråket. Utomspråkligt och inomspråkligt betingad variation. I: *Nysvenska studier* 51. S. 117–227.
- Nordberg, Bengt. 1982. Sociolingvistisk datainsamling. I: Thelander, Mats (red.), *Talspråksforskning i Norden. Mål – material – metoder*. Lund: Studentlitteratur. S. 92–119.
- Nyholm, Leif. 1984. Svenskt stadsmål i Helsingfors. Helsingfors: Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet, serie B, nr 8.
- Nylund, Tove. 2014. En studie av några morfologiska och fonologiska drag i Åbo-svenskan. Pro gradu-avhandling. Åbo: Åbo Akademi, Svenska språket.
- Paulsrud, Emil. 2017. Dagens dialektsituation i Mora: Från individ till samhälle. I: J-O Östman m. fl. (red.), *Ideologi, identitet, intervention*. Nordisk dialektologi 10. Helsingfors: Nordica vid Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet. S. 237–243.
- Pinomaa, Mirja. 1971. Social variation i Helsingforssvenskans syntax. Lund: Stencil, Meddelanden från Avdelningen för tillämpad nordisk språkvetenskap vid Lunds universitet, nr 6.
- Quist, Pia. 2005. Stilistiske Praksisser i Storbyens Heterogene Skole. En etnografisk og sociolingvistisk undersøgelse af sproglig variation. Köpenhamn: Köpenhavns Universitet.
- Quist, Pia. 2017. Sprog – krop – sted: Dialektsamfundets meningsskabende orden. I: J-O Östman m. fl. (red.), *Ideologi, identitet, intervention*. Nordisk dialektologi 10. Helsingfors: Nordica vid Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet. S. 57–71.
- Rabb, Viveca. 2014. Dialektvariation i Vasa. I: Lindström, Jan m.fl. (red.), *Svenskans beskrivning* 33. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet. S. 371–382.
- Reuter, Mikael. 1982. Kvantitet i Helsingforssvenskan. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Røyneland, Unn. 2005. Dialektnivellering, ungdom og identitet. Ein komparativ studie av språkleg variasjon og endring i to tilgrensande dialektområde, Røros og Tynset. Oslo: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Saari, Mirja. 1975. Talsvenska. En sociolingvistisk studie över syntaktiska drag i intervjusvar. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Silverstein, Michael. 2003. Indexical order and the dialects of sociolinguistic life. I: *Language and Communication* 23. S. 193–229.
- Singh, Rajendra. 1996. *Towards a critical sociolinguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- Stenberg-Sirén, Jenny. 2014. Skriftspråksnära talat standardspråk. En studie av uttalsdrag i upplästa finlandssvenska tv- och radionyheter 1970–2009. I: *Språk och stil* NF 24. S. 197–230.

- Stenberg-Sirén, Jenny. 2015. Finlandssvensk kvantitet i etern: Standardspråket i nyhetsuppläsningar i Aktuellt och TV-nytt 1970–2009. I: Forsskåhl, M. m. fl. (red.), *Svenskan i Finland* 15. Tammerfors: Tampere University Press. S. 325–349.
- Sundgren, Eva. 2002. Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk. Uppsala: Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 56.
- Svahn, Margareta & Nilsson, Jenny. 2014. Dialektutjämning i Västsverige. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen. Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg.
- Thelander, Mats. 1979. Språkliga variationsmodeller tillämpade på nutida Burträsktal I–II. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Vaattovaara, Johanna. 2012. Spatial concerns for the study of social meaning of linguistic variables. I: *Folkmålsstudier* 50. S. 175–209.
- Vainio, Martti. 2001. Artificial neural network based on prosody model for Finnish text-to-speech synthesis. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Wikner, Sarah. 2014. Svenskan i Helsingfors ur talarnas perspektiv. I: *Puhe ja kieli* 34/3. S. 119–137.
- Wikner, Sarah. 2017. Förhållandet mellan uppfattningar, perception och produktion i svenskan i Helsingfors. I: *Puhe ja kieli* 37/3. S. 181–203.

Bilaga 1. Variation av variablerna på individnivå. Absoluta förekomster av variabelvarianterna anges inom parenteserna.

Variabel → Informant ↓	Konsontkvantitet		Finalt -r			Kort- och långstavighet			Di-Däm		Finska ord	Engelska ord
	Förlängd konsontant %	Icke-förlängd konsontant %	R-uttal %	R-bortfall %	R-bortfall och förlängning av slutvokalen %	Långstavighet %	Kortstavighet %	Kortform %	Di %	Däm %		
M19a	93 (14)	7 (1)	6 (1)	22 (4)	72 (13)	0 (0)	36 (4)	64 (7)	0 (0)	100 (1)	2 (8)	1 (2)
K84	90 (26)	10 (3)	67 (32)	33 (16)	0 (0)	33 (3)	67 (6)	0 (0)	100 (12)	0 (0)	1 (0)	1 (0)
M18a	87 (26)	13 (4)	3 (3)	79 (47)	18 (11)	0 (0)	86 (6)	14 (1)	0 (0)	100 (8)	3 (18)	3 (22)
M26	87 (26)	13 (4)	13 (8)	57 (34)	30 (18)	0 (0)	36 (4)	64 (7)	0 (0)	100 (6)	2 (8)	1 (2)
K68	85 (23)	15 (4)	67 (22)	33 (11)	0 (0)	50 (1)	50 (1)	0 (0)	100 (4)	0 (0)	1 (0)	1 (1)
K79a	82 (23)	18 (5)	58 (22)	42 (16)	0 (0)	44 (7)	56 (9)	0 (0)	100 (8)	0 (0)	1 (0)	1 (0)
M18b	77 (23)	23 (7)	9 (4)	70 (31)	21 (9)	0 (0)	17 (1)	83 (5)	0 (0)	100 (7)	1 (2)	1 (4)
K25	75 (15)	25 (5)	35 (8)	35 (8)	30 (7)	0 (0)	40 (4)	60 (6)	0 (0)	100 (2)	1 (4)	2 (5)
K19a	73 (22)	27 (8)	29 (16)	61 (34)	10 (6)	0 (0)	29 (2)	71 (5)	0 (0)	100 (5)	3 (13)	2 (7)
M24	67 (20)	33 (10)	3 (2)	81 (47)	16 (9)	0 (0)	47 (7)	53 (8)	0 (0)	100 (3)	3 (15)	3 (13)
M33	67 (16)	33 (8)	27 (7)	61 (16)	12 (3)	0 (0)	50 (1)	50 (1)	0 (0)	100 (4)	1 (4)	1 (1)
M20	65 (15)	35 (8)	10 (3)	68 (21)	22 (7)	0 (0)	40 (4)	60 (6)	0 (0)	100 (8)	2 (8)	2 (6)
M28a	64 (14)	36 (8)	8 (3)	57 (23)	35 (14)	0 (0)	56 (5)	44 (4)	0 (0)	100 (1)	1 (3)	1 (0)
K34	63 (19)	37 (11)	42 (25)	50 (30)	8 (5)	0 (0)	40 (4)	60 (6)	20 (3)	80 (12)	2 (7)	1 (4)
M23	39 (11)	61 (17)	9 (3)	79 (26)	12 (4)	0 (0)	31 (5)	69 (11)	0 (0)	100 (4)	3 (30)	1 (0)
K20	27 (8)	73 (22)	17 (8)	72 (33)	11 (5)	0 (0)	52 (15)	48 (14)	0 (0)	100 (10)	2 (9)	2 (7)
K19b	27 (8)	73 (22)	23 (11)	71 (34)	6 (3)	0 (0)	41 (16)	59 (23)	0 (0)	100 (13)	2 (7)	2 (9)

Variabel → Informant ↓	Konsonantkvantitet			Finalt -r			Kort- och långstavighet				Di-Däm		Finska ord	Engelska ord
	Förlängd konsonant %	Icke-förlängd konsonant %		R-uttal %	R-bortfall %	R-bortfall och förlängning av slutvokalen %	Långstavighet %	Kortstavighet %	Kortform %	Di %	Däm %			
K62a	23 (7)	77 (23)		30 (15)	66 (33)	4 (2)	0 (0)	100 (5)	0 (0)	100 (10)	0 (0)	1 (4)	1 (1)	
K40	20 (6)	80 (24)		58 (23)	42 (17)	0 (0)	11 (1)	89 (8)	0 (0)	100 (3)	0 (0)	1 (0)	1 (0)	
K32a	19 (5)	81 (22)		14 (4)	79 (22)	7 (2)	0 (0)	100 (5)	0 (0)	0 (0)	100 (1)	1 (2)	0 (0)	
K32b	17 (5)	83 (25)		35 (18)	60 (31)	5 (3)	0 (0)	100 (9)	0 (0)	0 (0)	100 (10)	1 (1)	1 (1)	
M46	17 (5)	83 (25)		28 (15)	68 (37)	4 (2)	0 (0)	100 (6)	0 (0)	100 (4)	0 (0)	1 (4)	1 (1)	
M28b	10 (3)	90 (27)		26 (12)	65 (30)	9 (4)	0 (0)	40 (4)	60 (6)	0 (0)	100 (1)	3 (14)	2 (7)	
M37	10 (3)	90 (27)		17 (10)	73 (44)	10 (6)	0 (0)	100 (19)	0 (0)	50 (3)	50 (3)	1 (4)	1 (4)	
M72	7 (2)	93 (28)		28 (17)	72 (43)	0 (0)	5 (1)	95 (19)	0 (0)	23 (3)	77 (10)	1 (1)	1 (0)	
K79b	3 (1)	97 (29)		62 (29)	38 (18)	0 (0)	9 (1)	91 (10)	0 (0)	100 (12)	0 (0)	1 (0)	1 (0)	
M79	3 (1)	97 (29)		49 (23)	51 (24)	0 (0)	10 (1)	90 (9)	0 (0)	85 (17)	15 (3)	1 (1)	1 (1)	
M88	3 (1)	97 (29)		57 (34)	43 (26)	0 (0)	43 (9)	57 (12)	0 (0)	100 (19)	0 (0)	1 (2)	1 (1)	
K19c	0 (0)	100 (30)		24 (10)	76 (31)	0 (0)	0 (0)	33 (5)	67 (10)	0 (0)	100 (2)	3 (12)	3 (16)	
M67	0 (0)	100 (16)		67 (10)	33 (5)	0 (0)	0 (0)	100 (1)	0 (0)	100 (2)	0 (0)	1 (1)	1 (0)	
K62b	0 (0)	100 (30)		48 (21)	52 (23)	0 (0)	0 (0)	100 (22)	0 (0)	100 (25)	0 (0)	1 (0)	1 (0)	
K65	0 (0)	100 (30)		45 (23)	55 (28)	0 (0)	15 (3)	85 (17)	0 (0)	100 (24)	0 (0)	1 (0)	1 (0)	
K80	0 (0)	100 (30)		50 (30)	50 (30)	0 (0)	8 (2)	92 (23)	0 (0)	81 (13)	19 (3)	1 (3)	1 (0)	
M81	0 (0)	100 (30)		57 (34)	43 (26)	0 (0)	55 (6)	45 (5)	0 (0)	100 (30)	0 (0)	1 (0)	1 (0)	
Medeltal %	38	62		33	57	10	8	65	27	43	57	1,5	1,4	